

Nr 9.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring i förordningen den 3 april 1810, huruledes rättelse och förklaring uti gjorde fideikommissförfattningar må sökas, samt vad i avseende på fardag av fideikommisssegendom kommer att iakttagas; given Stockholms slott den 18 december 1925.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om ändring i förordningen den 3 april 1810, huruledes rättelse och förklaring uti gjorde fideikommissförfattningar må sökas, samt vad i avseende på fardag av fideikommisssegendom kommer att iakttagas.

GUSTAF.

Torsten Nothin.

Förslag

till

Lag

om ändring i förordningen den 3 april 1810, huruledes rättelse och förklaring uti gjorde fideikommissförfattningar må sökas, samt vad i avseende på fardag av fideikommissegendom kommer att iakttagas.

Med upphävande av lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 10) om ändring i förordningen den 3 april 1810, huruledes rättelse och förklaring uti gjorde fideikommissförfattningar må sökas, samt vad i avseende på fardag av fideikommissegendom kommer att iakttagas, och med ändring av vad samma förordning innehåller häremot stridande förordnas härigenom, att ansökningar, som avses i förordningen, skola ingivas till justitiedepartementet och prövas av Konungen i statsrådet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1926.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 21 november 1925.

N ä r v a r a n d e :

Statsministern SANDLER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden OLSSON, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, SCHLYTER, LARSSON, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Nothin, anför:

»Såsom av mig omnämnts vid föredragning förut denna dag av fråga angående viss ändring i 5 § i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt, har, i syfte att regeringsrättens arbetsbörda må kunna minskas, av regeringsrättens ledamöter blivit ifrågasatt, att regeringsrätten skulle befrias från att avgiva yttrande över ansökningar i fideikommissärenden. Jag anhåller nu att få till närmare behandling upptaga detta spörsmål.

Uti förordningen den 3 april 1810, huruledes rättelse och förklaring uti gjorde fideikommissförfattningar må sökas, samt vad i avseende på fardag av fideikommissegendom kommer att iakttagas, var stadgat, att i de fall, då någon innehavare av fideikommissegendom kunde komma i behov att därå mot inteckning göra lån eller för egendomen anse förmånligt att få göra utbyte av till fideikommisset hörande jord eller ock finna sig föranlåten att söka hävande av vissa uti fideikommissstiftelser innehavaren föreskrivna villkor, ansökningar i dessa eller andra dylika ämnen om fideikommissers rätta mening och bästa tillämpning och som icke rörde frågor, vilka mellan fideikommissarier och deras medarvingar kunde yppas och enligt allmänna rättegångsordningen måste behandlas, borde hos Kungl. Maj:t i underdånighet anmälas, på det Kungl. Maj:t med högsta domstolen, i likhet med annan förklaring över allmänna lagar och författningar, mände därvid, efter sig företeende omständigheter, kunna förfara. Dessa Kungl. Maj:ts beslut rörande fideikommiss betraktades alltså som likställda med lagförklaringar enligt § 19 regeringsformen.

När år 1907 högsta domstolens ledamöter hördes över de utkast till grundlagsändringar m. m., som utarbetats i anledning av det då ifrågasatta inrättandet av en regeringsrätt, framhölls av flera justitieråd, att högsta domstolen lämpligen borde befrias från handläggningen av ansökningar om rätt att försälja, utbyta eller inteckna egendom av fideikommissnatur. De flesta av dessa justitieråd ansågo dylika ansökningar böra i stället avgöras av Kungl. Maj:t i statsrådet; ett justitieråd fann dem böra avgöras av regeringsrätten. Av dem,

som icke uttalade sig för en överflyttning av dessa ärenden, framhöll ett justitieråd, att enligt hans uppfattning det icke borde ifrågakomma att rubba den stadgade ordningen för avgivande av lagförklaringar, däri inbegripna fideikommissärenden.

Uti ett senare utarbetat förslag till lag om ändring i 1810 års förordning upptogs stadgande, att ansökningar, som avsåges i sagda förordning, skulle ingivas till justitiedepartementet och, efter regeringsrättens hörande, prövas av Kungl. Maj:t i statsrådet. Vid remissen till högsta domstolen av detta förslag anförde föredragande departementschefen, att enligt hans åsikt avgörandet av fideikommissmålen borde förläggas till Kungl. Maj:t i statsrådet, då redan den omständigheten, att dessa mål anhängiggjordes genom ansökan, gjorde departementschefen obenägen att överföra dem till regeringsrätten och avgörandet i dessa mål onekligen i hög grad hade karaktären av dispens. Med avseende å de rättsliga synpunkter, som kunde vara att beakta, syntes det likväl departementschefen lämpligt, att regeringsrätten avgåve utlåtande i målen. Den sålunda föreslagna ändringen, som av högsta domstolen lämnades utan anmärkning, infördes genom lag den 26 maj 1909. (Sv. förf.saml. nr 38 s. 10).

Genom sistnämnda lagstiftningsåtgärd torde hava kommit till uttryck, att ifrågavarande beslut i fideikommissärenden icke anses vara av lagförklarings natur utan äro att betrakta såsom vanliga dispensärenden, ehuru inhämtande av regeringsrättens yttrande är obligatoriskt.

Under åren 1923 och 1924 hava i medeltal inkommit 60 dylika ärenden om året. Då de i regel kräva jämförelsevis lång föredragningsstid i regeringsrätten, skulle regeringsrättens befriande från skyldighet att avgiva yttranden i dessa ärenden medföra en icke obetydlig minskning i regeringsrättens arbetsbörda.

På grund av den erfarenhet rörande fideikommissärenden, som i justitiedepartementet vunnits efter det deras avgörande förlagts till Kungl. Maj:t i statsrådet, har jag kommit till den uppfattning, att det icke kan anses erforderligt, att regeringsrätten avgiver utlåtande i samtliga dessa ärenden. Om, på sätt regeringsrättens ledamöter ifrågasatt, utlåtande inhämtas från justitiiekanslersämbetet, torde därmed i regel tillräcklig garanti erhållas för att de rättsliga synpunkter, som kunna ifrågakomma, skola vinna fullt beaktande. En dylik ändring med avseende å handläggningen av dessa frågor kommer tydligen icke att medföra hinder för Kungl. Maj:t att inhämta regeringsrättens yttrande i sådana fideikommissärenden, vilkas beskaffenhet kan anses påkalla en dylik åtgärd. Då Kungl. Maj:t torde böra äga frihet att i detta hänseende förfara efter omständigheterna, synes icke i lagen böra ingå någon uttrycklig bestämmelse om hörande av viss myndighet.

I sammanhang med denna fråga tillåter jag mig erinra, att riksdagen i skrivelse den 23 maj 1924 anhållit om utredning och förslag rörande lagbestämmelser i syfte att fastighet, som utgör fideikommiss, skulle kunna, där ej särskilda skäl talade däremot, för bildande av nya självständiga jordbruk eller egna hem helt eller delvis säljas mot det att köpeskillingen i stället sattes

såsom fideikommiss. Med anledning av denna riksdagens hemställan har inom justitiedepartementet utarbetats ett förslag till lag om försäljning i vissa fall av fideikommissegendom, över vilket förslag lagrådet den 30 mars 1925 avgivit utlåtande. Lagrådets samtliga ledamöter hava därvid i särskilda yttranden framställt vissa erinringar mot förslaget upphöjande till lag.

Med berörda förslag avsågs väsentligen att till främjande av det i riksdagens skrivelse angivna ändamålet möjliggöra en enklare och i viss mån mindre formbunden prövning av frågor rörande försäljning av fideikommissjord. För min del har jag ännu icke tagit slutlig ställning till spörsmålet, huruvida förslaget bör efter överarbetning i vissa avseenden föreläggas riksdagen eller om utväg till frågans ordnande bör sökas på annat sätt. Det synes nämligen icke uteslutet, att det av riksdagen åsyftade ändamålet kan i väsentliga avseenden uppnås genom vissa administrativa åtgärder. Hur detta övervägande än kommer att utfalla, torde syftet med riksdagens framställning så till vida befordras genom regeringsrättens befriande från handläggning av dessa ärenden, att ett snabbare avgörande därigenom ernås.

I enlighet med de av mig nu angivna grunder har jag låtit inom justitiedepartementet utarbeta förslag till *lag om ändring i förordningen den 3 april 1810, huruledes rättelse och förklaring uti gjorde fideikommissförfattningar må sökas, samt vad i avseende på fardag av fideikommissegendom kommer att iakttagas.*»

Föredraganden uppläser härefter berörda förslag, av den lydelse bilaga¹ till detta protokoll utvisar, samt hemställer, att lagrådets yttrande över förslaget måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Arvid Torold.

¹ Denna bilaga, vilken är lika lydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 12 december 1925.

N ä r v a r a n d e:

justitierådet SVEDELIUS,
regeringsrådet PALMGREN,
justitierådet CHRISTIANSSON,
justitierådet ALEXANDERSON.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 21 november 1925, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets yttrande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas över upprättat förslag till *lag om ändring i förordningen den 3 april 1810, huruledes rättelse och förklaring uti gjorde fideikommissförfattningar må sökas, samt vad i avseende på fardag av fideikommissegendom kommer att iakttagas.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av revisionssekreteraren Harald Waller.

Lagrådet lämnade förslaget utan anmärkning.

Ur protokollet:
A. V. Stenkula.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 18 december 1925.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern SANDLER, statsråden OLSSON, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, SCHLYTER, LARSSON, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Nothin, anmäler lagrådets den 12 i denna månad avgivna utlåtande över det den 21 november 1925 till lagrådet remitterade förslag till lag om ändring i förordningen den 3 april 1810, huruledes rättelse och förklaring uti gjorde fideikommissförfattningar må sökas, samt vad i avseende på fardag av fideikommisssegendom kommer att iakttagas; därvid föredraganden hemställer, att förslaget, som av lagrådet lämnats utan anmärkning, måtte, jämlikt § 87 regeringsformen, genom proposition föreläggas nästkommande års riksdag till antagande.

Med bifall till denna statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Arvid Torold.
